

॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥

कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय संहिता — क्रम पाठः

षष्ठकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः

सोममन्त्रब्राह्मणनिरूपणं

ॐ नमः परमात्मने । श्री गुरुभ्यो नमः । हरिः ॐ

यज्ञेन वै । वै प्रजापतिः । प्रजापतिः प्रजाः । प्रजापतिरिति प्रजा—पतिः । प्रजा असृजत । प्रजा इति प्र—जाः । असृजत ताः । ता उपयङ्गिः । उपयङ्गिरेव । उपयङ्गिरित्युपयट्—भिः । एवा-
सृजत । असृजत यत् । यदुपयजः । उपयज उपयजति । उपयज इत्युप—यजः । उपयजति
प्रजाः । उपयजतीत्युप—यजति । प्रजा एव । प्रजा इति प्र—जाः । एव तत् । तद् यजमानः ।
यजमानः सृजते । सृजते जघनार्द्धात् । जघनार्द्धादव । जघनार्द्धादिति जघन—अर्द्धात् । अव
द्यति । द्यति जघनार्द्धात् । जघनार्द्धादधि । जघनार्द्धादिति जघन—अर्द्धात् । हि प्रजाः । प्रजाः
प्रजायन्ते । प्रजा इति प्र—जाः । प्रजायन्ते स्थविमतः । प्रजायन्त इति प्र—जायन्ते । स्थवि-
मतोऽव । अव द्यति । द्यति स्थविमतः । स्थविमतो हि । हि प्रजाः । प्रजाः प्रजायन्ते । प्रजा
इति प्र—जाः । प्रजायन्तेऽसंभिन्दन् । प्रजायन्त इति प्र—जायन्ते । असंभिन्दन्व । असं-
भिन्दन्नित्यसम्—भिन्दन् । अव द्यति । द्यति प्राणानाम् । प्राणानामसंभेदाय । प्राणानामिति
प्र—अनानाम् । असंभेदाय न । असंभेदायेत्यसम्—भेदाय । न पर्यावर्तयति । पर्यावर्तयति
यत् । पर्यावर्तयतीति परि—आवर्तयति । यत् पर्यावर्तयेत् । पर्यावर्तयेदुदावर्तः । पर्यावर्तयेदिति
परि—आवर्तयेत् । उदावर्तः प्रजाः । प्रजाः ग्राहुकः । प्रजा इति प्र—जाः । ग्राहुकः स्यात् । स्याथ
समुद्रम् । समुद्रम् गच्छ । गच्छ स्वाहा । स्वाहेति । इत्याह । आह रेतः । रेत एव ॥ [१] ॥
एव तत् । तद् दधाति । दधात्यन्तरिक्षम् । अन्तरिक्षम् गच्छ । गच्छ स्वाहा । स्वाहेति ।

इत्याह । आहान्तरिख्वेण । अन्तरिख्वेणैव । एवास्मै^१ । अस्मै प्रजाः । प्रजाः प्र । प्रजा इति प्र—
जाः । प्र जनयति । जनयत्यन्तरिख्वम् । अन्तरिख्वं^२ हि । ह्यनु । अनु प्रजाः । प्रजाः प्रजायन्ते ।
प्रजा इति प्र—जाः । प्रजायन्ते देवम् । प्रजायन्त इति प्र—जायन्ते । देवं सवितारम् । सवितारम्
गच्छ । गच्छ स्वाहा^३ । स्वाहेति । इत्याह । आह सवितृप्रसूतः । सवितृप्रसूत एव । सवितृप्रसूत
इति सवितृ—प्रसूतः । एवास्मै^४ । अस्मै प्रजाः । प्रजाः प्र । प्रजा इति प्र—जाः । प्र जनयति ।
जनयत्यहोरात्रे । अहोरात्रे गच्छ । अहोरात्रे इत्यहः—रात्रे । गच्छ स्वाहा^५ । स्वाहेति । इत्याह ।
आहोरात्राभ्याम् । अहोरात्राभ्यामेव । अहोरात्राभ्यामित्यहः—रात्राभ्याम् । एवास्मै^६ । अस्मै
प्रजाः । प्रजाः प्र । प्रजा इति प्र—जाः । प्र जनयति । जनयत्यहोरात्रे । अहोरात्रे हि । अहोरात्रे
इत्यहः—रात्रे । ह्यनु । अनु प्रजाः । प्रजाः प्रजायन्ते । प्रजा इति प्र—जाः । प्रजायन्ते मित्रा-
वरुणौ । प्रजायन्त इति प्र—जायन्ते । मित्रावरुणौ गच्छ । मित्रावरुणाविति मित्रा—वरुणौ ।
गच्छ स्वाहा^७ । स्वाहेति । ॥ [२] ॥ इत्याह । आह प्रजासु । प्रजास्वेव । प्रजास्विति प्र—जासु ।
एव प्रजातासु । प्रजातासु प्राणापानौ । प्रजातास्विति प्र—जातासु । प्राणापानौ दधाति । प्राणा-
पानाविति प्राण—अपानौ । दधाति सोमम् । सोमम् गच्छ । गच्छ स्वाहा^८ । स्वाहेति । इत्याह ।
आह सौम्याः । सौम्या हि । हि देवतया । देवतया प्रजाः । प्रजा यज्ञम् । प्रजा इति प्र—जाः ।
यज्ञम् गच्छ । गच्छ स्वाहा^९ । स्वाहेति । इत्याह । आह प्रजाः । प्रजा एव । प्रजा इति प्र—
जाः । एव यज्ञियाः । यज्ञियाः करोति । करोति छन्दांसि । छन्दांसि गच्छ । गच्छ स्वाहा^{१०} ।
स्वाहेति । इत्याह । आह पशवः । पशवो वै । वै छन्दांसि । छन्दांसि पशून् । पशूनेव । एवाव ।
अव रुन्धे । रुन्धे द्यावापृथिवी । द्यावापृथिवी गच्छ । द्यावापृथिवी इति द्यावा—पृथिवी । गच्छ
स्वाहा^{११} । स्वाहेति । इत्याह । आह प्रजाः । प्रजा एव । प्रजा इति प्र—जाः । एव प्रजाताः । प्रजाता
द्यावापृथिवीभ्याम् । प्रजाता इति प्र—जाताः । द्यावापृथिवीभ्यामुभयतः । द्यावापृथिवीभ्यामिति
द्यावा—पृथिवीभ्याम् । उभयतः परि । परि गृह्णाति । गृह्णाति नभः । नभो दिव्यम् । ॥ [३] ॥
दिव्यम् गच्छ । गच्छ स्वाहा^{१२} । स्वाहेति । इत्याह । आह प्रजाभ्यः । प्रजाभ्य एव । प्रजाभ्य इति
प्र—जाभ्यः । एव प्रजाताभ्यः । प्रजाताभ्यो वृष्टिम् । प्रजाताभ्य इति प्र—जाताभ्यः । वृष्टिम् नि ।
नि यच्छति । यच्छत्यग्निम् । अग्निवैश्वानरम् । वैश्वानरम् गच्छ । गच्छ स्वाहा^{१३} । स्वाहेति ।

इत्याह । आह प्रजाः । प्रजा एव । प्रजा इति प्र—जाः । एव प्रजाताः । प्रजाता अस्याम् । प्रजाता इति प्र—जाताः । अस्याम् प्रति । प्रतिष्ठापयति । स्थापयति प्राणानाम् । प्राणानाँवै । प्राणानामिति प्र—अनानाम् । वा एषः । एषोऽव । अव द्यति । द्यति यः । योऽवद्यति । अवद्यति गुदस्य । अवद्यतीत्यव—द्यति । गुदस्य मनः । मनो मे । मे हार्दि । हार्दि यच्छ । यच्छेति । इत्याह । आह प्राणान् । प्राणानेव । प्राणानिति प्र—अनान् । एव यथास्थानम् । यथास्थानमुप । यथास्थानमिति यथा—स्थानम् । उप हयते । हयते पशोः । पशोर् वै । वा आलब्धस्य । आलब्धस्य हृदयम् । आलब्धस्येत्या—लब्धस्य । हृदयं शुक् । शुगृच्छति । ऋच्छति सा । सा हृदयशूलम् । हृदयशूलमभि । हृदयशूलमिति हृदय—शूलम् ॥ [४] ॥ अभि सम् । समेति । एति यत् । यत् पृथिव्याम् । पृथिव्यां हृदयशूलम् । हृदयशूलमुद्वासयेत् । हृदयशूलमिति हृदय—शूलम् । उद्वासयेत् पृथिवीम् । उद्वासयेदित्युत्—वासयेत् । पृथिवीं शुचा । शुचाऽर्पयेत् । अर्पयेद् यत् । यदप्सु । अपस्वपः । अपस्वित्यप्—सु । अपः शुचा । शुचाऽर्पयेत् । अर्पयेच्छुष्कस्य । शुष्कस्य च । चार्द्रस्य । आर्द्रस्य च । च सन्धौ । सन्धावुत् । सन्धाविति सम्—धौ । उद् वासयति । वासयत्युभयस्य । उभयस्य शान्त्यै । शान्त्यै यम् । यम् द्विष्यात् । द्विष्यात् तम् । तम् ध्यायेत् । ध्यायेच्छुचा । शुचैव । एवैनम् । एनमर्पयति । अर्पयतीत्यर्पयति ॥ [५] ॥

(रेतौ मित्रावरुणौ गच्छ स्वाहा नभो हृदयशूलम् द्वात्रिंशच्च)

॥ १ ॥

★

देवा वै । वै यज्ञम् । यज्ञमाग्नीदध्रे । आग्नीदध्रे वि । आग्नीदध्रे इत्याग्नि—इदध्रे । व्यभजन्त । अभजन्त ततः । ततो यत् । यदत्यशिष्यत । अत्यशिष्यत तत् । अत्यशिष्यतेत्यति—अशिष्यत । तदब्रुवन्न । अब्रुवन् वसतु । वसतु नु । नु नः । न इदम् । इदमिति । इति तत् । तद् वसतीवरीणाम् । वसतीवरीणाँवसतीवरित्वम् । वसतीवरित्वम् तस्मिन्न । वसतीवरित्वमिति वसतीवरि—त्वम् । तस्मिन् प्रातः । प्रातर् न । न सम् । समशक्नुवन्न । अशक्नुवन् तत् । तदप्सु । अप्सु प्र । अप्सित्यप्—सु । प्रावेशयन्न । अवेशयन् ताः । ता वसतीवरीः । वसतीवरीरभवन्न । अभवन् वसतीवरीः । वसतीवरीर् गृह्णाति । गृह्णाति यज्ञः । यज्ञो वै । वै वसतीवरीः । वसतीवरीर् यज्ञम् । यज्ञमेव । एवारभ्य । आरभ्य गृहीत्वा । आरभ्येत्या—रभ्य । गृहीत्वोप । उप वसति । वसति

यस्य। यस्यागृहीताः। अगृहीता अभि। अभि निम्रोचेत्। निम्रोचेदनारब्धः। निम्रोचेदिति नि—
म्रोचेत्। अनारब्धोऽस्य। अनारब्ध इत्यना—रब्धः। अस्य यज्ञः। यज्ञः स्यात्। स्याद् यज्ञम्।
॥ [६] ॥ यज्ञव्वि। विच्छिन्द्यात्। छिन्द्याज् ज्योतिष्या। ज्योतिष्या वा। वा गृहीयात्। गृही-
याद्धिरण्यम्। हिरण्यव्वा। वाऽवधाय। अवधाय सशुक्राणाम्। अवधायेत्यव—धाय। सशु-
क्राणमेव। सशुक्राणामिति स—शुक्राणाम्। एव गृह्णाति। गृह्णाति यः। यो वा। वा ब्राह्मणः।
ब्राह्मणो बहुयाजी। बहुयाजी तस्य। बहुयाजीति बहु—याजी। तस्य कुम्भ्यानाम्। कुम्भ्यानाम्
गृहीयात्। गृहीयाथ सः। स हि। हि गृहीतवसतीवरीकः। गृहीतवसतीवरीको वसतीवरीः।
गृहीतवसतीवरीक इति गृहीत—वसतीवरीकः। वसतीवरीर् गृह्णाति। गृह्णाति पशवः। पशवो
वै। वै वसतीवरीः। वसतीवरीः पशून्। पशूनेव। एवारभ्य। आरभ्य गृहीत्वा। आरभ्येत्या—
रभ्य। गृहीत्वोप। उप वसति। वसति यत्। यदन्वीपम्। अन्वीपम् तिष्ठन्न। तिष्ठन् गृहीयात्।
गृहीयान् निर्मागुंकाः। निर्मागुंका अस्मात्। निर्मागुंका इति निः—मागुंकाः। अस्मात् पशवः।
पशवः स्युः। स्युः प्रतीपम्। प्रतीपम् तिष्ठन्न। तिष्ठन् गृह्णाति। गृह्णाति प्रतिरुद्ध्य। प्रति-
रुद्ध्यैव। प्रतिरुद्ध्येति प्रति—रुद्ध्य। एवास्मै। अस्मै पशून्। पशून् गृह्णाति। गृह्णातीन्द्रः।
इन्द्रो वृत्रम्। ॥ [७] ॥ वृत्रमहन्न। अहन्थ सः। सौऽपः। अपोऽभि। अभ्यग्नियत। अग्नियत
तासाम्। तासाय्यत्। यन् मेद्ध्यम्। मेद्ध्यय्यज्ञियम्। यज्ञिय५ सदेवम्। सदेवमासीत्। सदेव-
मिति स—देवम्। आसीत् तत्। तदति। अत्यमुच्यत। अमुच्यत ताः। ता वहन्तीः। वहन्तिर-
भवन्न। अभवन् वहन्तीनाम्। वहन्तीनाम् गृह्णाति। गृह्णाति याः। या एव। एव मेद्ध्याः। मेद्ध्या
यज्ञियाः। यज्ञियाः सदेवाः। सदेवा आपः। सदेवा इति स—देवाः। आपस्तासाम्। तासामेव।
एव गृह्णाति। गृह्णाति न। नान्तमाः। अन्तमा वहन्तीः। वहन्तीरति। अतीयात्। इयाद् यत्।
यदन्तमाः। अन्तमा वहन्तीः। वहन्तीरतीयात्। अतीयाद् यज्ञम्। अतीयादित्यति—इयात्।
यज्ञमिति। अति मन्येत। मन्येत न। न स्थावराणाम्। स्थावराणाम् गृहीयात्। गृहीयाद् वरु-
णगृहीताः। वरुणगृहीता वै। वरुणगृहीता इति वरुण—गृहीताः। वै स्थावराः। स्थावरा यत्।
यथ् स्थावराणाम्। स्थावराणाम् गृहीयात्। गृहीयाद् वरुणेन। ॥ [८] ॥ वरुणेनास्य। अस्य
यज्ञम्। यज्ञम् ग्राहयेत्। ग्राहयेद् यत्। यद् वै। वै दिवा। दिवा भवति। भवत्यपः। अपो रात्रिः।

रात्रिः प्र। प्र विंशति। विंशति तस्मात्। तस्मात् ताम्राः। ताम्रा आपः। आपो दिवा। दिवा ददृशे। ददृशे यत्। यन् नक्तम्। नक्तम् भवति। भवत्यपः। अपोऽहः। अहः प्र। प्र विंशति। विंशति तस्मात्। तस्माच्च चन्द्राः। चन्द्रा आपः। आपो नक्तम्। नक्तम् ददृशे। ददृशे छायायै। छायायै च। चातपतः। आतपतश्च। आतपत इत्या—तपतः। च सन्धौ। सन्धौ गृह्णाति। सन्धा-
विति सम्—धौ। गृह्णात्यहोरात्रयोः। अहोरात्रयोरिव। अहोरात्रयोरित्यहः—रात्रयोः। एवास्मै।
अस्मै वर्णम्। वर्णम् गृह्णाति। गृह्णाति हवीष्मतीः। हवीष्मतीरिमाः। इमा आपः। आप इति।
इत्याह। आह हविष्कृतानाम्। हविष्कृतानामेव। हविष्कृतानामिति हविः—कृतानाम्। एव
गृह्णाति। गृह्णाति हविष्मान्। हविष्माः अस्तु। अस्तु सूर्यः। ॥ [९] ॥ सूर्य इति। इत्याह।
आह सशुक्राणाम्। सशुक्राणामेव। सशुक्राणामिति स—शुक्राणाम्। एव गृह्णाति। गृह्णात्यनु-
ष्टुभा। अनुष्टुभा गृह्णाति। अनुष्टुभेत्यनु—स्तुभा। गृह्णाति वाक्। वाग् वै। वा अनुष्टुक्। अनुष्टुग्
वाचा। अनुष्टुगित्यनु—स्तुक्। वाचैव। एवैनः। एनाः सर्वया। सर्वया गृह्णाति। गृह्णाति चतु-
ष्पदया। चतुष्पदयर्चा। चतुष्पदयेति चतुः—पदया। ऋचा गृह्णाति। गृह्णाति त्रिः। त्रिः साद-
यति। सादयति सप्त। सप्त सम्। सम् पद्यन्ते। पद्यन्ते सप्तपदा। सप्तपदा शक्करी। सप्तपदेति
सप्त—पदा। शक्करी पशवः। पशवः शक्करी। शक्करी पशून्। पशूनेव। एवाव। अव रुन्धे।
रुन्धेऽस्मै। अस्मै वै। वै लोकाय। लोकाय गार्हपत्यः। गार्हपत्य आ। गार्हपत्य इति
गार्ह—पत्यः। आ धीयते। धीयतेऽमुष्मै। अमुष्मा आहवनीयः। आहवनीयो यत्। आहवनीय
इत्या—हवनीयः। यद् गार्हपत्ये। गार्हपत्य उपसादयेत्। गार्हपत्य इति गार्ह—पत्ये। उप-
सादयेदस्मिन्न। उपसादयेदित्युप—सादयेत्। अस्मिँल्लोके। लोके पशुमान्। पशुमान्थ स्यात्।
पशुमानिति पशु—मान्। स्याद् यत्। यदाहवनीये। आहवनीयेऽमुष्मिन्न। आहवनीय इत्या—
हवनीये। अमुष्मिँल्लोके। ॥ [१०] ॥ लोके पशुमान्। पशुमान्थ स्यात्। पशुमानिति पशु—
मान्। स्यादुभयोः। उभयोरुप। उप सादयति। सादयत्युभयोः। उभयोरिव। एवैनम्। एन-
ल्लोकयोः। लोकयोः पशुमन्तम्। पशुमन्तम् करोति। पशुमन्तमिति पशु—मन्तम्। करोति
सर्वतः। सर्वतः परि। परि हरति। हरति रख्वसाम्। रख्वसामपहत्यै। अपहत्या इन्द्राग्नियोः।
अपहत्या इत्यप—हत्यै। इन्द्राग्नियोर् भागधेयीः। इन्द्राग्नियोरितीन्द्र—अग्नियोः। भागधेयीः

स्थ। भागधेयीरिति भाग—धेयीः। स्थेति। इत्याह। आह यथायजुः। यथायजुरेव। यथाय-
जुरिति यथा—यजुः। एवैतत्। एतदाग्नीदध्रे। आग्नीदध्र उप। आग्नीदध्र इत्याग्नि—इदध्रे। उप
वासयति। वासयत्येतत्। एतद् वै। वै यज्ञस्य। यज्ञस्यापराजितम्। अपराजितय्यत्। अपरा-
जितमित्यपरा—जितम्। यदाग्नीदध्रम्। आग्नीदध्रय्यत्। आग्नीदध्रमित्याग्नि—इदध्रम्। यदेव।
एव यज्ञस्य। यज्ञस्यापराजितम्। अपराजितम् तत्। अपराजितमित्यपरा—जितम्। तदेव।
एवैनैः। एना उप। उप वासयति। वासयति यतः। यतः खलु। खलु वै। वै यज्ञस्य। यज्ञस्य
विततस्य। विततस्य न। विततस्येति वि—ततस्य। न क्रियते। क्रियते तत्। तदनु। अनु यज्ञम्।
यज्ञं ररुषांसि। ररुषांस्यव। अव चरन्ति। चरन्ति यत्। यद् वहन्तीनाम्। वहन्तीनाम्
गृह्णाति। गृह्णाति क्रियमाणम्। क्रियमाणमेव। एव तत्। तद् यज्ञस्य। यज्ञस्य शये। शये
ररुषसाम्। ररुषसामनन्ववचाराय। अनन्ववचाराय न। अनन्ववचारायेत्यननु—अवचाराय।
न हि। ह्येताः। एता ईलयन्ति। ईलयन्त्या। आ तृतीयसवनात्। तृतीयसवनात् परि। तृतीय-
सवनादिति तृतीय—सवनात्। परि शोरे। शोरे यज्ञस्य। यज्ञस्य सन्तत्यै। सन्तत्या इति सम्—
तत्यै॥ ॥ [११] ॥

(स्या दिन्द्रो गृहीया दस्त्व मुष्मिन् क्रियते षड्विंशतिश्च)

॥ २ ॥

ब्रह्मवादिनो वदन्ति। ब्रह्मवादिन इति ब्रह्म—वादिनः। वदन्ति सः। स तु। त्वै। वा
अदध्वर्युः। अदध्वर्युः स्यात्। स्याद् यः। यः सोमम्। सोममुपावहरन्न। उपावहरन्त्सर्वाभ्यः।
उपावहरन्त्युप—अवहरन्न। सर्वाभ्यो देवताभ्यः। देवताभ्य उपावहरेत्। उपावहरेदिति। उपा-
वहरेदित्युप—अवहरेत्। इति हृदे। हृदे त्वा। त्वेति। इत्याह। आह मनुष्येभ्यः। मनुष्येभ्य एव।
एवैतेन। एतेन करोति। करोति मनसे। मनसे त्वा। त्वेति। इत्याह। आह पितृभ्यः। पितृभ्य
एव। पितृभ्य इति पितृ—भ्यः। एवैतेन। एतेन करोति। करोति दिवे। दिवे त्वा। त्वा सूर्याय।
सूर्याय त्वा। त्वेति। इत्याह। आह देवेभ्यः। देवेभ्य एव। एवैतेन। एतेन करोति। करोत्ये-
तावतीः। एतावतीर् वै। वै देवताः। देवतास्ताभ्यः। ताभ्य एव। एवैनम्। एनं सर्वाभ्यः।
सर्वाभ्य उपावहरति। उपावहरति पुरा। उपावहरतीत्युप—अवहरति। पुरा वाचः। वाचः प्रव-

दितोः । ॥ [१२] ॥ प्रवदितोः प्रातरनुवाकम् । प्रवदितोरिति प्र—वदितोः । प्रातरनुवाकमुपा-
करोति । प्रातरनुवाकमिति प्रातः—अनुवाकम् । उपाकरोति यावती । उपाकरोतीत्युप—आक-
रोति । यावत्येव । एव वाक् । वाक् ताम् । तामव । अव रुन्धे । रुन्धेऽपः । अपोऽग्ने । अग्नेऽभि-
व्याहरति । अभिव्याहरति यज्ञः । अभिव्याहरतीत्यभि—व्याहरति । यज्ञो वै । वा आपः । आपो
यज्ञम् । यज्ञमेव । एवाभि । अभि वाचम् । वाचं वि । वि सृजति । सृजति सर्वाणि । सर्वाणि
छन्दांसि । छन्दांस्यनु । अन्वाह । आह पशवः । पशवो वै । वै छन्दांसि । छन्दांसि पशून् ।
पशून् एव । एवाव । अव रुन्धे । रुन्धे गायत्रिया । गायत्रिया तेजस्कामस्य । तेजस्कामस्य परि ।
तेजस्कामस्येति तेजः—कामस्य । परि दद्ध्यात् । दद्ध्यात् त्रिष्टुभा । त्रिष्टुभेन्द्रियकामस्य । इन्द्रि-
यकामस्य जगत्या । इन्द्रियकामस्येतीन्द्रिय—कामस्य । जगत्या पशुकामस्य । पशुकामस्या-
नुष्टुभा । पशुकामस्येति पशु—कामस्य । अनुष्टुभा प्रतिष्ठाकामस्य । अनुष्टुभेत्यनु—स्तुभा । प्रति-
ष्ठाकामस्य पङ्क्त्या । प्रतिष्ठाकामस्येति प्रतिष्ठा—कामस्य । पङ्क्त्या यज्ञकामस्य । यज्ञकामस्य
विराजा । यज्ञकामस्येति यज्ञ—कामस्य । विराजाऽन्नकामस्य । विराजेति वि—राजा । अन्न-
कामस्य शृणोतु । अन्नकामस्येत्यन्न—कामस्य । शृणोत्वग्निः । अग्निः समिधा । समिधा हवम् ।
समिधेति सम्—इधा । हवम् मे । ॥ [१३] ॥ म इति । इत्याह । आह सवितृप्रसूतः । सवि-
तृप्रसूत एव । सवितृप्रसूत इति सवितृ—प्रसूतः । एव देवताभ्यः । देवताभ्यो निवेद्य । निवे-
द्यापः । निवेद्येति नि—वेद्य । अपोऽच्छ । अच्छैति । एत्यपः । अप इष्य । इष्य होतः । होत-
रिति । इत्याह । आहेषितम् । इषितं हि । हि कर्म । कर्म क्रियते । क्रियते मैत्रावरुणस्य । मैत्रा-
वरुणस्य चमसाद्ध्वर्यो । मैत्रावरुणस्येति मैत्रा—वरुणस्य । चमसाद्ध्वर्यवा । चमसाद्ध्व-
र्यविति चमस—अद्ध्वर्यो । आ द्रव । द्रवेति । इत्याह । आह मित्रावरुणौ । मित्रावरुणौ वै ।
मित्रावरुणाविति मित्रा—वरुणौ । वा अपाम् । अपाम् नेतारौ । नेतारौ ताभ्याम् । ताभ्यामेव ।
एवैनौ । एना अच्छ । अच्छैति । एति देवीः । देवीरापः । आपो अपाम् । अपाम् नपात् । नपा-
दिति । इत्याह । आहाहुत्या । आहुत्यैव । आहुत्येत्या—हुत्या । एवैनौ । एना निष्क्रीय । निष्क्रीय
गृह्णाति । निष्क्रीयेति निः—क्रीय । गृह्णात्यथौ । अथौ हविष्कृतानाम् । अथो इत्यथौ । हविष्कृता-
नामेव । हविष्कृतानामिति हविः—कृतानाम् । एवाभिघृतानाम् । अभिघृतानाम् गृह्णाति । अभि-

घृतानामित्यभि—घृतानाम्। गृह्णाति कार्षिः। ॥ [१४] ॥ कार्षिरसि। असीति। इत्याह।
 आह शर्मलम्। शर्मलमेव। एवासांम्। आसामप। अपं प्लावयति। प्लावयति समुद्रस्य। समु-
 द्रस्य वः। वोऽख्वित्यै। अख्वित्या उत्। उन् नये। नय इति। इत्याह। आह तस्मात्। तस्मा-
 दद्यमानाः। अद्यमानाः पीयमानाः। पीयमाना आपः। आपो न। न ख्वीयन्ते। ख्वीयन्ते
 योनिः। योनिर् वै। वै यज्ञस्य। यज्ञस्य चात्वालम्। चात्वाल्य्यज्ञः। यज्ञो वसतीवरीः। वसती-
 वरीर्होतृचमसम्। होतृचमसम् च। होतृचमसमिति होतृ—चमसम्। च मैत्रावरुणचमसम्।
 मैत्रावरुणचमसम् च। मैत्रावरुणचमसमिति मैत्रावरुण—चमसम्। च सङ्स्पश्य। सङ्स्पश्य
 वसतीवरीः। सङ्स्पश्येति सम्—स्पश्य। वसतीवरीर् व्यानयति। व्यानयति यज्ञस्य। व्यानय-
 तीति वि—आनयति। यज्ञस्य सयोनित्वाय। सयोनित्वायाथो। सयोनित्वायेति सयोनि—त्वाय।
 अथो स्वात्। अथो इत्यथो। स्वादेव। एवैनाः। एना योनेः। योनेः प्र। प्र जनयति। जनय-
 त्यदध्वर्यो। अदध्वर्योऽवैः। अदध्वर्यो इत्यदध्वर्यो। अवेरपा(३)ः। अपा(३) इति। इत्याह।
 आहोत। उतेम्। ईमनन्नमुः। अनन्नमुरुत। उतेमाः। इमाः पश्य। पश्येति। इति वाव।
 वावैतत्। एतदाह। आह यदि। यद्यग्निष्टोमः। अग्निष्टोमो जुहोति। अग्निष्टोम इत्यग्नि—स्तोमः।
 जुहोति यदि। यद्युक्थ्यः। उक्थ्यः परिधौ। परिधौ नि। परिधाविति परि—धौ। नि मार्षि। मार्षि
 यदि। यद्यतिरात्रः। अतिरात्रो यजुः। अतिरात्र इत्यति—रात्रः। यजुर् वदन्न। वदन् प्र। प्र
 पद्यते। पद्यते यज्ञक्रतूनाम्। यज्ञक्रतूनाव्यवृत्त्यै। यज्ञक्रतूनामिति यज्ञ—क्रतूनाम्। व्यवृत्त्या
 इति वि—आवृत्त्यै ॥ [१५] ॥

(वाचो हव मभिघृतानाम् गृह्णात्यु त पञ्चविंशतिश्च)

॥ ३ ॥

★

देवस्य त्वा। त्वा सवितुः। सवितुः प्रसवे। प्रसव इति। प्रसव इति प्र—सवे। इति ग्रावाणम्।
 ग्रावाणमा। आ दत्ते। दत्ते प्रसूत्यै। प्रसूत्या अश्विनोः। प्रसूत्या इति प्र—सूत्यै। अश्विनोर्
 बाहुभ्याम्। बाहुभ्यामिति। बाहुभ्यामिति बाहु—भ्याम्। इत्याह। आहाश्विनोः। अश्विनौ हि।
 हि देवानाम्। देवानामदध्वर्यु। अदध्वर्यु आस्ताम्। अदध्वर्यु इत्यदध्वर्यु। आस्ताम् पूष्णः।
 पूष्णो हस्ताभ्याम्। हस्ताभ्यामिति। इत्याह। आह यत्यै। यत्यै पशवः। पशवो वै। वै सोमः।

सोमो॑ व्या॒नः । व्या॒न उ॒पा॒शुस॑र्व॒नः । व्या॒न इति॑ वि—अ॒नः । उ॒पा॒शुस॑र्व॒नो यत् । उ॒पा॒शुस॑र्व॒न इत्यु॒पा॒शु—स॑र्व॒नः । यदु॒पा॒शुस॑र्व॒नम् । उ॒पा॒शुस॑र्व॒नम॒भि । उ॒पा॒शुस॑र्व॒नमित्यु॒पा॒शु—स॑र्व॒नम् । अ॒भि मिमी॑ते । मिमी॑ते व्या॒नम् । व्या॒नमे॒व । व्या॒नमि॑ति वि—अ॒नम् । ए॒व प॒शुषु॑ । प॒शुषु॑ दधाति । द॒धातीन्द्रा॑य । इन्द्रा॑य त्वा । त्वेन्द्रा॑य । इन्द्रा॑य त्वा । त्वेति॑ । इति॑ मिमी॑ते । मिमी॑त इन्द्रा॑य । इन्द्रा॑य हि । हि सोमः॑ । सोम॑ आ॒ह्रिय॑ते । आ॒ह्रिय॑ते पञ्च । आ॒ह्रिय॑त इत्या॑—ह्रिय॑ते । पञ्च कृ॒त्वः । कृ॒त्वो यजु॑षा । यजु॑षा मिमी॑ते । मिमी॑ते पञ्चा॑ख॒रा । ॥ [१६] ॥ पञ्चा॑ख॒रा प॒ङ्क्तिः । पञ्चा॑ख॒रेति॑ पञ्च—अ॒ख॒रा । प॒ङ्क्तिः पा॒ङ्क्तः । पा॒ङ्क्तो य॒ज्ञः । य॒ज्ञो य॒ज्ञम् । य॒ज्ञमे॒व । ए॒वाव॑ । अ॒व रुन्धे॑ । रुन्धे॑ पञ्च । पञ्च कृ॒त्वः । कृ॒त्वस्तू॒ष्णीम् । तू॒ष्णीम् द॒श । द॒श स॒म् । स॒म् प॒द्यन्ते॑ । प॒द्यन्ते॑ द॒शाख॑रा । द॒शाख॑रा वि॒राट् । द॒शाख॑रेति॑ द॒श—अ॒ख॒रा । वि॒राडन्न॑म् । वि॒राडिति॑ वि—राट् । अ॒न्न॒व्वि॒राट् । वि॒राड् वि॒राजा॑ । वि॒राडिति॑ वि—राट् । वि॒राजै॒व । वि॒राजेति॑ वि—राजा॑ । ए॒वान्नाद्य॑म् । अ॒न्नाद्य॑म॒व । अ॒न्नाद्य॑मित्य॒न्न—अ॒द्यम् । अ॒व रुन्धे॑ । रुन्धे॑ श्वा॒त्राः । श्वा॒त्राः स्थ॑ । स्थ॑ वृ॒त्रतु॑रः । वृ॒त्रतु॑र इति॑ । वृ॒त्रतु॑र इति॑ वृ॒त्र—तु॑रः । इत्या॑ह । आ॒हैषः । ए॒ष वै । वा अ॒पाम् । अ॒पा॒शु सोम॑पी॒थः । सोम॑पी॒थो यः । सोम॑पी॒थ इति॑ सोम—पी॒थः । य ए॒वम् । ए॒व॒व्वेद॑ । वेद॑ न । ना॒प्सु । अ॒प्स्वा॒र्तिम् । अ॒प्स्वि॒त्यप्—सु । आ॒र्ति॒मा । आ॒र्च्छ॑ति । ऋ॒च्छ॑ति यत् । यत् ते॑ । ते सोम॑ । सोम॑ दि॒वि । दि॒वि ज्योतिः॑ । ज्योति॑रिति॑ । इत्या॑ह । आ॒हैभ्यः । ए॒भ्य ए॒व । ए॒वैन॑म् । ए॒न॒ल्लोके॑भ्यः । ॥ [१७] ॥ लो॒केभ्यः॑ स॒म् । स॒म् भ॑रति । भ॒रति॑ सोमः॑ । सोमो॑ वै । वै राजा॑ । राजा॑ दि॒शः । दि॒शोऽभि॑ । अ॒भ्य॒ब्ध्या॒यत् । अ॒ब्ध्या॒यथ॑ सः । स दि॒शः । दि॒शोऽनु॑ । अनु॑ प्र । प्रा॒वि॒शत् । अ॒वि॒शत् प्राक् । प्रा॒गपा॑क् । अ॒पा॒गुद॑क् । उ॒द॒ग॒ध॒राक् । अ॒ध॒रा॒गिति॑ । इत्या॑ह । आ॒ह दि॒ग्भ्यः । दि॒ग्भ्य ए॒व । दि॒ग्भ्य इति॑ दिक्—भ्यः । ए॒वैन॑म् । ए॒न॒स॒म् । स॒म् भ॑रति । भ॒रत्यथो॑ । अथो॑ दि॒शः । अथो॑ इत्यथो॑ । दि॒श ए॒व । ए॒वास्मै॑ । अ॒स्मा॒ अ॒व । अ॒व रुन्धे॑ । रुन्धे॑ऽम्ब॑ । अ॒म्ब नि॑ । नि॒ ष्वर॑ । स्व॒रेति॑ । इत्या॑ह । आ॒ह का॒मु॒काः । का॒मु॒का ए॒नम् । ए॒न॒ऽस्त्रि॑यः । स्त्रि॒यो भ॑वन्ति । भ॒वन्ति॑ यः । य ए॒वम् । ए॒व॒व्वेद॑ । वेद॑ यत् । यत् ते॑ । ते सोम॑ । सोमा॑दा॒भ्यम् । अ॒दा॒भ्यम् नाम॑ । नाम॑ जा॒गृ॒वि । जा॒गृ॒वीति॑ । इत्या॑ह । ॥ [१८] ॥ आ॒हैषः । ए॒ष वै । वै सोम॑स्य । सोम॑स्य सोम॑पी॒थः । सोम॑पी॒थो यः । सोम॑पी॒थ इति॑ सोम—पी॒थः । य ए॒वम् । ए॒व॒व्वेद॑ । वेद॑ न । न सौ॒म्याम् ।

सौम्यामार्तिम्। आर्तिमा। आर्च्छति। ऋच्छति घ्नन्ति। घ्नन्ति वै। वा एतत्। एतत् सोमम्। सोमय्यत्। यदभिषुण्वन्ति। अभिषुण्वन्त्यश्शून्। अभिषुण्वन्तीत्यभि—सुन्वन्ति। अश्शून्प। अपं गृह्णाति। गृह्णाति त्रायते। त्रायत एव। एवैनम्। एनम् प्राणाः। प्राणा वै। प्राणा इति प्र—अनाः। वा अश्शवः। अश्शवः पशवः। पशवः सोमः। सोमोऽश्शून्। अश्शून् पुनः। पुनरपि। अपि सृजति। सृजति प्राणान्। प्राणानेव। प्राणानिति प्र—अनान्। एव पशुषु। पशुषु दधाति। दधाति द्वौद्वौ। द्वौद्वौवपि। द्वौद्वौविति द्वौ—द्वौ। अपि सृजति। सृजति तस्मात्। तस्माद् द्वौद्वौ। द्वौद्वौ प्राणाः। द्वौद्वौविति द्वौ—द्वौ। प्राणा इति प्र—अनाः ॥ [१९] ॥

(यजुषा मिमीत एनम् जागृवीति चतुश्चत्वारिंशच्च)

॥ ४ ॥

प्राणो वै। प्राण इति प्र—अनः। वा एषः। एष यत्। यदुपाश्शुः। उपाश्शुर् यत्। उपाश्शुरित्युप—अश्शुः। यदुपाश्शुर्ग्राः। उपाश्शुर्ग्रा ग्रहाः। उपाश्शुर्ग्रा इत्युपाश्शु—अग्राः। ग्रहा गृह्यन्ते। गृह्यन्ते प्राणम्। प्राणमेव। प्राणमिति प्र—अनम्। एवानु। अनु प्र। प्र यन्ति। यन्त्यरुणः। अरुणो ह। ह स्म। स्माह। आहौपवेशिः। औपवेशिः प्रातस्सवने। औपवेशिरित्यौप—वेशिः। प्रातस्सवन एव। प्रातस्सवन इति प्रातः—सवने। एवाहम्। अहय्यज्ञम्। यज्ञसम्। सङ् स्थापयामि। स्थापयामि तेन। तेन ततः। ततः सङ्स्थितेन। सङ्स्थितेन चरामि। सङ्स्थितेनेति सम्—स्थितेन। चरामीति। इत्यष्टौ। अष्टौ कृत्वः। कृत्वोऽग्रे। अग्रेऽभि। अभि षुणोति। सुनोत्यष्टारुषरा। अष्टारुषरा गायत्री। अष्टारुषरेत्यष्टा—अरुषरा। गायत्री गायत्रम्। गायत्रम् प्रातस्सवनम्। प्रातस्सवनम् प्रातस्सवनम्। प्रातस्सवनमिति प्रातः—सवनम्। प्रातस्सवनमेव। प्रातस्सवनमिति प्रातः—सवनम्। एव तेन। तेनाप्नोति। आप्नोत्येकादश। एकादश कृत्वः। कृत्वौ द्वितीयम्। द्वितीयमेकादशारुषरा। एकादशारुषरा त्रिष्टुप्। एकादशारुषरेत्येकादश—अरुषरा। त्रिष्टुप् त्रैष्टुभम्। त्रैष्टुभम् माद्ध्यन्दिनम्। माद्ध्यन्दिनं सर्वनम् ॥ [२०] ॥ सर्वनम् माद्ध्यन्दिनम्। माद्ध्यन्दिनमेव। एव सर्वनम्। सर्वनम् तेन। तेनाप्नोति। आप्नोति द्वादश। द्वादश कृत्वः। कृत्वस्तृतीयम्। तृतीयम् द्वादशारुषरा। द्वादशारुषरा जगती। द्वादशारुषरेति द्वादश—अरुषरा। जगती जागृतम्। जागृतम् तृतीयसवनम्। तृतीयसवनम् तृती-

यसवनम्। तृतीयसवनमिति तृतीय—सवनम्। तृतीयसवनमेव। तृतीयसवनमिति तृतीय—
सवनम्। एव तेन। तेनाप्नोति। आप्नोत्येताम्। एता५ ह। ह वाव। वाव सः। स यज्ञस्य।
यज्ञस्य सङ्स्थितिम्। सङ्स्थितिमुवाच। सङ्स्थितिमिति सम्—स्थितिम्। उवाचास्कन्दाय।
अस्कन्दायास्कन्नम्। अस्कन्न५ हि। हि तत्। तद् यत्। यद् यज्ञस्य। यज्ञस्य सङ्स्थितस्य।
सङ्स्थितस्य स्कन्दति। सङ्स्थितस्येति सम्—स्थितस्य। स्कन्दत्यथो॑। अथो खलु॑। अथो
इत्यथो॑। खल्वाहुः। आहुर् गायत्री। गायत्री वाव। वाव प्रातस्सवने। प्रातस्सवने न। प्रात-
स्सवन इति प्रातः—सवने। नातिवादे॑। अतिवाद इति। अतिवाद इत्यति—वादे॑। इत्यनति-
वादुकः। अनतिवादुक एनम्। अनतिवादुक इत्यनति—वादुकः। एनम् भ्रातृव्यः। भ्रातृव्यो
भवति। भवति यः। य एवम्। एवँवेद॑। वेद तस्मात्। तस्मादष्टावष्टौ। अष्टावष्टौ कृत्वः।
अष्टावष्टावित्यष्टौ—अष्टौ॑॥ [२१] ॥ कृत्वोऽभिषुत्यम्। अभिषुत्यम् ब्रह्मवादिनः। अभिषु-
त्यमित्यभि—सुत्यम्। ब्रह्मवादिनो वदन्ति। ब्रह्मवादिन इति ब्रह्म—वादिनः। वदन्ति पवित्र-
वन्तः। पवित्रवन्तोऽन्ये। पवित्रवन्त इति पवित्र—वन्तः। अन्ये ग्रहाः। ग्रहा गृह्यन्ते॑। गृह्यन्ते
किम्पवित्रः। किम्पवित्र उपा५शुः। किम्पवित्र इति किम्—पवित्रः। उपा५शुरिति। उपा५-
शुरित्युप—अ५शुः। इति वाक्पवित्रः। वाक्पवित्र इति। वाक्पवित्र इति वाक्—पवित्रः। इति
ब्रूयात्। ब्रूयाद् वाचः। वाचस्पतये। पतये पवस्व। पवस्व वाजिन्न। वाजिन्निति। इत्याह। आह
वाचा। वाचैव। एवैनम्। एनम् पवयति। पवयति वृष्णः। वृष्णो अ५शुभ्याम्। अ५शुभ्यामिति।
अ५शुभ्यामित्य५शु—भ्याम्। इत्याह। आह वृष्णः। वृष्णो हि। ह्येतौ॑। एताव५शू। अ५शू
यौ। अ५शू इत्य५शू। यौ सोमस्य। सोमस्य गर्भस्तिपूतः। गर्भस्तिपूत इति। गर्भस्तिपूत इति
गर्भस्ति—पूतः। इत्याह। आह गर्भस्तिना। गर्भस्तिना हि। ह्येनम्। एनम् पवयति। पवयति
देवः। देवो देवानाम्। देवानाम् पवित्रम्। पवित्रमसि। असीति। इत्याह। आह देवः। देवो
हि। ह्येषः। एष सन्न॥ [२२] ॥ सन् देवानाम्। देवानाम् पवित्रम्। पवित्रँ्येषाम्। येषाम्
भागः। भागोऽसि। असि तेभ्यः। तेभ्यस्त्वा। त्वेति। इत्याह। आह येषाम्। येषा५ हि। ह्येषः।
एष भागः। भागस्तेभ्यः। तेभ्य एनम्। एनम् गृह्णाति। गृह्णाति स्वाङ्कृतः। स्वाङ्कृतोऽसि।
असीति। इत्याह। आह प्राणम्। प्राणमेव। प्राणमिति प्र—अनम्। एव स्वम्। स्वमंकृत। अकृत

मधु॑मतीः । मधु॑मती॒र् नः । मधु॑मती॒रिति॑ मधु॑—मतीः । न इषः । इष॑स्कृधि । कृ॒धीति॑ । इत्याह ।
 आ॒ह॒ सर्व॑म् । सर्व॑मेव । ए॒वास्मै॑ । अ॒स्मा इ॒दम् । इ॒दं स्व॑दयति । स्व॑द॒यति॑ विश्वे॑भ्यः । विश्वे॑-
 भ्यस्त्वा । त्वेन्द्रि॑येभ्यः । इन्द्रि॑येभ्यो दि॒व्येभ्यः । दि॒व्येभ्यः पार्थि॑वेभ्यः । पार्थि॑वेभ्य इति । इत्याह ।
 आ॒होभये॑षु । उ॒भये॑ष्वेव । ए॒व दे॑वमनुष्येषु । दे॒वमनु॑ष्येषु प्रा॒णान् । दे॒वमनु॑ष्येष्विति॑ देव—मनु॑-
 ष्येषु । प्रा॒णान् द॑धाति । प्रा॒णानिति॑ प्र—अ॒नान् । द॑धाति॒ मनः । मन॑स्त्वा । त्वाऽष्टु । ॥ [२३] ॥
 अ॒ष्ट्विति॑ । इत्याह । आ॒ह॒ मनः॑ । मन॑ ए॒व । ए॒वाश्नु॑ते । अ॒श्नुत॑ उ॒रु । उ॒र्वन्तरि॑ख्वम् । अ॒न्तरि॑-
 ख्वमनु॑ । अ॒न्विहि॑ । इ॒हीति॑ । इत्याह । आ॒हान्तरि॑ख्वदे॒वत्यः । अ॒न्तरि॑ख्वदे॒वत्यो हि॑ । अ॒न्त-
 रि॑ख्वदे॒वत्य इत्य॑न्तरिख्व—दे॒वत्यः । हि प्रा॒णः । प्रा॒णः स्वाहा॑ । प्रा॒ण इति॑ प्र—अ॒नः । स्वाहा॑
 त्वा । त्वा सु॒भ॒वः । सु॒भ॒वः सू॒र्याय॑ । सु॒भ॒व इति॑ सु—भ॒वः । सू॒र्यायेति॑ । इत्याह । आ॒ह प्रा॒णाः ।
 प्रा॒णा वै । प्रा॒णा इति॑ प्र—अ॒नाः । वै स्व॑भ॒वसः । स्व॑भ॒वसो दे॒वाः । स्व॑भ॒वस इति॑ स्व—भ॒वसः ।
 दे॒वास्तेषु॑ । ते॒ष्वेव । ए॒व प॒रोख्व॑म् । प॒रोख्व॑म् जुहोति । प॒रोख्व॑मिति॑ परः—अ॒ख्वम् । जुहोति॑
 दे॒वेभ्यः । दे॒वेभ्यस्त्वा । त्वा म॒रीचि॑पेभ्यः । म॒रीचि॑पेभ्य इति॑ । म॒रीचि॑पेभ्य इति॑ मरीचि—पेभ्यः ।
 इत्याह । आ॒हादित्य॑स्य । आ॒दित्य॑स्य वै । वै र॒श्मयः॑ । र॒श्मयो दे॒वाः । दे॒वा म॒रीचि॑पाः । म॒री-
 चि॑पास्तेषा॑म् । म॒रीचि॑पा इति॑ मरीचि—पाः । तेषा॑म् तत् । तद् भा॒गधे॑यम् । भा॒गधे॑यम् तान् ।
 भा॒गधे॑यमिति॑ भा॒ग—धे॑यम् । ताने॒व । ए॒व तेन॑ । तेन॑ प्रीणाति । प्री॒णाति॑ यदि॑ । यदि॑ का॒मये॑त ।
 का॒मये॑त व॒रुषु॑कः । व॒रुषु॑कः प॒र्जन्यः॑ । प॒र्जन्यः॑ स्यात् । ॥ [२४] ॥ स्या॒दिति॑ । इति॑ नीचा॑ ।
 नीचा॑ हस्ते॒न । हस्ते॒न नि॑ । नि मृ॒ज्यात् । मृ॒ज्याद् वृ॒ष्टिम् । वृ॒ष्टिमे॒व । ए॒व नि॑ । नि य॑च्छति । य॒च्छति॑
 यदि॑ । यदि॑ का॒मये॑त । का॒मये॑ताव॒रुषु॑कः । अ॒व॒रुषु॑कः स्यात् । स्या॒दिति॑ । इत्यु॒त्ताने॑न । उ॒त्ताने॑न
 नि॑ । उ॒त्ताने॑नेत्यु॒त्—ताने॑न । नि मृ॒ज्यात् । मृ॒ज्याद् वृ॒ष्टिम् । वृ॒ष्टिमे॒व । ए॒वोत् । उ॒द् य॑च्छति ।
 य॒च्छति॑ यदि॑ । यद्य॑भि॒चरे॑त् । अ॒भि॒चरे॑द॒मुम् । अ॒भि॒चरे॑दित्य॑भि—चरे॑त् । अ॒मुम् ज॑हि । ज॒ह्यथ॑ ।
 अथ॑ त्वा । त्वा हो॒ष्यामि॑ । हो॒ष्यामी॑ति॑ । इति॑ ब्रूयात् । ब्रू॒यादाहु॑तिम् । आहु॑तिमे॒व । आहु॑ति-
 मित्या—हु॑तिम् । ए॒वैन॑म् । ए॒नम् प्रे॒प्सन्न॑ । प्रे॒प्सन्न॑हन्ति । प्रे॒प्सन्न॑मिति॑ प्र—ई॒प्सन्न॑ । ह॒न्ति यदि॑ ।
 यदि॑ दू॒रे । दू॒रे स्यात् । स्या॒दा । आ त॑मितोः । त॑मितोस्तिष्ठेत् । तिष्ठेत् प्रा॒णम् । प्रा॒णमे॒व । प्रा॒ण-
 मिति॑ प्र—अ॒नम् । ए॒वास्य॑ । अ॒स्यानु॑गत्य । अ॒नु॒गत्य॑ हन्ति । अ॒नु॒गत्येत्य॑नु—ग॒त्य॑ । ह॒न्ति यदि॑ ।

यद्यभिचरेत्। अभिचरेदमुष्य। अभिचरेदित्यभि—चरेत्। अमुष्य त्वा। ॥ [२५] ॥ त्वा प्राणे।
 प्राणे सादयामि। प्राण इति प्र—अने। सादयामीति। इति सादयेत्। सादयेदसन्नः। असन्नो वै।
 वै प्राणः। प्राणः प्राणम्। प्राण इति प्र—अनः। प्राणमेव। प्राणमिति प्र—अनम्। एवास्य।
 अस्य सादयति। सादयति षड्भिः। षड्विरशुभिः। षड्विरिति षट्—भिः। अशुभिः पवयति।
 अशुभिरित्यशु—भिः। पवयति षट्। षड् वै। वा ऋतवः। ऋतव ऋतुभिः। ऋतुभिरेव।
 ऋतुभिरित्युतु—भिः। एवैनम्। एनम् पवयति। पवयति त्रिः। त्रिः पवयति। पवयति त्रयः।
 त्रय इमे। इमे लोकाः। लोका एभिः। एभिरेव। एवैनम्। एनल्लोकैः। लोकैः पवयति। पवयति
 ब्रह्मवादिनः। ब्रह्मवादिनो वदन्ति। ब्रह्मवादिन इति ब्रह्म—वादिनः। वदन्ति कस्मात्। कस्मात्
 सत्यात्। सत्यात् त्रयः। त्रयः पशूनाम्। पशूनां हस्तादानाः। हस्तादाना इति। हस्तादाना
 इति हस्त—आदानाः। इति यत्। यत् त्रिः। त्रिरुपाशुम्। उपाशुं हस्तेन। उपाशुमि-
 त्युप—अशुम्। हस्तेन विगृह्णाति। विगृह्णाति तस्मात्। विगृह्णातीति वि—गृह्णाति। तस्मात्
 त्रयः। त्रयः पशूनाम्। पशूनां हस्तादानाः। हस्तादानाः पुरुषः। हस्तादाना इति हस्त—
 आदानाः। पुरुषो हस्ती। हस्ती मर्कटः। मर्कट इति मर्कटः ॥ ॥ [२६] ॥

(माध्यन्दिन मध्यावष्टा वेष मनस्त्वा पर्जन्यो ऽमुष्य पुरुषो द्वे च)

॥ ५ ॥

देवा वै। वै यत्। यद् यज्ञे। यज्ञेऽकुर्वत। अकुर्वत तत्। तदसुराः। असुरा अकु-
 र्वत। अकुर्वत ते। ते देवाः। देवा उपाशौ। उपाशौ यज्ञम्। उपाशावित्युप—अशौ।
 यज्ञं सङ्स्थाप्यम्। सङ्स्थाप्यमपश्यन्न। सङ्स्थाप्यमिति सम्—स्थाप्यम्। अपश्यन् तम्।
 तमुपाशौ। उपाशौ सम्। उपाशावित्युप—अशौ। समस्थापयन्न। अस्थापयन् ते।
 तेऽसुराः। असुरा वज्रम्। वज्रमुद्यत्य। उद्यत्य देवान्। उद्यत्येत्युत—यत्य। देवानभि।
 अभ्यायन्त। आयन्त ते। ते देवाः। देवा बिभ्यतः। बिभ्यत इन्द्रम्। इन्द्रमुप। उपा-
 धावन्न। अधावन् तान्। तानिन्द्रः। इन्द्रोऽन्तर्यामेण। अन्तर्यामेणान्तः। अन्तर्यामेणेत्यन्तः—
 यामेन। अन्तरधत्त। अधत्त तत्। तदन्तर्यामस्य। अन्तर्यामस्यान्तर्यामत्वम्। अन्तर्यामस्ये-
 त्यन्तः—यामस्य। अन्तर्यामत्वय्यत्। अन्तर्यामत्वमित्यन्तर्याम—त्वम्। यदन्तर्यामः। अन्त-

र्यामो गृह्यते^१। अन्तर्याम इत्यन्तः—यामः। गृह्यते भ्रातृव्यान्। भ्रातृव्यानेव। एव तत्। तद्
 यजमानः। यजमानोऽन्तः। अन्तर् धत्ते। धत्तेऽन्तः। अन्तस्ते^२। ते दधामि॥ [२७] ॥
 दधामि द्यावापृथिवी। द्यावापृथिवी अन्तः। द्यावापृथिवी इति द्यावा—पृथिवी। अन्तरुरु। उर्व-
 न्तरिख्वम्। अन्तरिख्वमिति। इत्याह। आहैभिः। एभिरेव। एव लोकैः। लोकैर् यजमानः।
 यजमानो भ्रातृव्यान्। भ्रातृव्यानन्तः। अन्तर् धत्ते। धत्ते ते। ते देवाः। देवा अमन्यन्त। अम-
 न्यन्तेन्द्रः। इन्द्रो वै। वा इदम्। इदमभूत्। अभूद् यत्। यद् वयम्। वयञ् स्मः। स्म इति।
 इति ते। तेऽब्रुवन्न। अब्रुवन् मघवन्न। मघवन्ननु। मघवन्निति मघ—वन्न। अनु नः। न आ।
 आ भज। भजेति। इति सजोषा^३। सजोषा देवैः। सजोषा इति स—जोषा^४। देवैरवरैः। अवरैः
 परैः^५। परैश्च। चेति। इत्यब्रवीत्। अब्रवीद् ये। ये च। चैव। एव देवाः। देवाः परे^६। परे ये। ये
 च। चावरैः। अवरै तान्। तानुभयान्। उभयानन्वाभजत्॥ [२८] ॥ अन्वाभजत् सजोषा^७।
 अन्वाभजदित्यनु—आभजत्। सजोषा देवैः। सजोषा इति स—जोषा^८। देवैरवरैः। अवरैः परैः^९।
 परैश्च। चेति। इत्याह। आह ये। ये च। चैव। एव देवाः। देवाः परे^{१०}। परे ये। ये च। चावरैः। अवरै
 तान्। तानुभयान्। उभयानन्वाभजति। अन्वाभजत्यन्तर्यामे। अन्वाभजतीत्यनु—आभजति।
 अन्तर्यामे मघवन्न। अन्तर्याम इत्यन्तः—यामे। मघवन् मादयस्व। मघवन्निति मघ—वन्न।
 मादयस्वेति। इत्याह। आह यज्ञात्। यज्ञादेव। एव यजमानम्। यजमानम् न। नान्तः। अन्त-
 रेति। एत्युपयामगृहीतः। उपयामगृहीतोऽसि। उपयामगृहीत इत्युपयाम—गृहीतः। असीति।
 इत्याह। आहापानस्य^{११}। अपानस्य धृत्यै^{१२}। अपानस्येत्यप—अनस्य^{१३}। धृत्यै यत्। यदुभौ। उभा-
 वपवित्रौ। अपवित्रौ गृह्येयाताम्। गृह्येयाताम् प्राणम्। प्राणमपानः। प्राणमिति प्र—अनम्।
 अपानोऽनु। अपान इत्यप—अनः। अनु नि। नृच्छेत्। ऋच्छेत् प्रमायुकः। प्रमायुकः स्यात्।
 प्रमायुक इति प्र—मायुकः। स्यात् पवित्रवान्। पवित्रवानन्तर्यामः। पवित्रवानिति पवित्र—
 वान्। अन्तर्यामो गृह्यते। अन्तर्याम इत्यन्तः—यामः। गृह्यते प्राणापानयोः^{१४}॥ [२९] ॥
 प्राणापानयोर् विधृत्यै^{१५}। प्राणापानयोरिति प्राण—अपानयोः^{१६}। विधृत्यै प्राणापानौ। विधृत्या इति
 वि—धृत्यै। प्राणापानौ वै। प्राणापानाविति प्राण—अपानौ। वा एतौ। एतौ यत्। यदुपाञ्चन्त-
 र्यामौ। उपाञ्चन्तर्यामौ व्यानः। उपाञ्चन्तर्यामावित्युपाञ्चु—अन्तर्यामौ। व्यान उपाञ्चु-

सर्वनः । व्यान इति वि—अनः । उपा२शुसर्वनो यम् । उपा२शुसर्वन इत्युपा२शु—सर्वनः । यम् कामयेत । कामयेत प्रमायुकः । प्रमायुकः स्यात् । प्रमायुक इति प्र—मायुकः । स्यादिति । इत्य-संस्पृष्टौ । असंस्पृष्टौ तस्य । असंस्पृष्टावित्यसम्—स्पृष्टौ । तस्य सादयेत् । सादयेद् व्यानेन । व्यानेनैव । व्यानेनेति वि—अनेन । एवास्य । अस्य प्राणापानौ । प्राणापानौ वि । प्राणापानाविति प्राण—अपानौ । विच्छिनत्ति । छिनत्ति ताजक् । ताजक् प्र । प्र मीयते । मीयते यम् । यम् कामयेत । कामयेत सर्वम् । सर्वमायुः । आयुरियात् । इयादिति । इति संस्पृष्टौ । संस्पृष्टौ तस्य । संस्पृष्टाविति सम्—स्पृष्टौ । तस्य सादयेत् । सादयेद् व्यानेन । व्यानेनैव । व्यानेनेति वि—अनेन । एवास्य । अस्य प्राणापानौ । प्राणापानौ सम् । प्राणापानाविति प्राण—अपानौ । सम् तनोति । तनोति सर्वम् । सर्वमायुः । आयुरिति । एतीत्येति ॥ ॥ [३०] ॥

(त उभयान् गृह्यते चतुश्चत्वारिंशच्च)

॥ ६ ॥

★

वाग् वै । वा एषा । एषा यत् । यदैन्द्रवायवः । ऐन्द्रवायवो यत् । ऐन्द्रवायव इत्यैन्द्र—वायवः । यदैन्द्रवायवाग्राः । ऐन्द्रवायवाग्रा ग्रहाः । ऐन्द्रवायवाग्रा इत्यैन्द्रवायव—अग्राः । ग्रहा गृह्यन्ते । गृह्यन्ते वाचम् । वाचमेव । एवानु । अनु प्र । प्र यन्ति । यन्ति वायुम् । वायुम् देवाः । देवा अब्रुवन् । अब्रुवन्थ सोमम् । सोम२ राजानम् । राजान२ हनाम । हनामेति । इति सः । सोऽब्रवीत् । अब्रवीद् वरम् । वरँवृणै । वृणै मदग्राः । मदग्रा एव । मदग्रा इति मत्—अग्राः । एव वः । वो ग्रहाः । ग्रहा गृह्यन्तै । गृह्यन्ता इति । इति तस्मात् । तस्मादैन्द्रवायवाग्राः । ऐन्द्रवायवाग्रा ग्रहाः । ऐन्द्रवायवाग्रा इत्यैन्द्रवायव—अग्राः । ग्रहा गृह्यन्ते । गृह्यन्ते तम् । तमग्नन् । अग्नन्थ सः । सोऽपूयत् । अपूयत् तम् । तम् देवाः । देवा न । नोप । उपाधृष्णुवन् । अधृष्णुवन् ते । ते वायुम् । वायुमब्रुवन् । अब्रुवन्निमम् । इमम् नः । नः स्वदय । स्वदयेति । ॥ [३१] ॥ इति सः । सोऽब्रवीत् । अब्रवीद् वरम् । वरँवृणै । वृणै मदेवत्यानि । मदेवत्यान्येव । मदेवत्यानीति मत्—देवत्यानि । एव वः । वः पात्राणि । पात्राण्युच्यन्तै । उच्यन्ता इति । इति तस्मात् । तस्मान् नानादेवत्यानि । नानादेवत्यानि सन्ति । नानादेवत्यानीति नाना—देवत्यानि । सन्ति वायव्यानि । वायव्यान्युच्यन्ते । उच्यन्ते तम् । तमेभ्यः । एभ्यो वायुः । वायुरेव । एवा-

स्वदयत्। अस्वदयत् तस्मात्। तस्माद् यत्। यत् पूयति। पूयति तत्। तत् प्रवाते। प्रवाते वि। प्रवात इति प्र—वाते। वि षजन्ति। सजन्ति वायुः। वायुरहि। हि तस्य। तस्य पवयिता। पवयिता स्वदयिता। स्वदयिता तस्य। तस्य विग्रहणम्। विग्रहणम् न। विग्रहणमिति वि—ग्रहणम्। नाविन्दन्न। अविन्दन्थ सा। साऽदितिः। अदितिरब्रवीत्। अब्रवीद् वरम्। वरँवृणै। वृणा अथ। अथ मया। मया वि। वि गृहीदध्वम्। गृहीदध्वम् मदेवत्याः। मदेवत्या एव। मदेवत्या इति मत्—देवत्याः। एव वः। वः सोमाः। सोमाः सन्नाः। ॥ [३२] ॥ सन्ना असन्न। असन्निति। इत्युपयामगृहीतः। उपयामगृहीतोऽसि। उपयामगृहीत इत्युपयाम—गृहीतः। असीति। इत्याह। आहादितिदेवत्याः। अदितिदेवत्यास्तेन। अदितिदेवत्या इत्यदिति—देवत्याः। तेन यानि। यानि हि। हि दारुमयाणि। दारुमयाणि पात्राणि। दारुमयाणीति दारु—मयाणि। पात्राण्यस्यै। अस्यै तानि। तानि योनेः। योनेः सम्भूतानि। सम्भूतानि यानि। सम्भूतानीति सम्—भूतानि। यानि मृन्मयाणि। मृन्मयाणि साख्यात्। मृन्मयानीति मृत्—मयाणि। साख्यात् तानि। साख्यादिति स—अख्यात्। तान्यस्यै। अस्यै तस्मात्। तस्मादेवम्। एवमाह। आह वाक्। वाग् वै। वै पराची। पराच्यव्याकृता। अव्याकृताऽवदत्। अव्याकृतेत्यवि—आकृता। अवदत् ते। ते देवाः। देवा इन्द्रम्। इन्द्रमब्रुवन्न। अब्रुवन्निमाम्। इमाम् नः। नो वाचम्। वाचवँव्याकुरु। व्याकुर्विति। व्याकुर्विति वि—आकुरु। इति सः। सोऽब्रवीत्। अब्रवीद् वरम्। वरँवृणै। वृणै मह्यम्। मह्यम् च। चैव। एवैषः। एष वायवे। वायवे च। च सह। सह गृह्यातै। गृह्याता इति। इति तस्मात्। तस्मादैन्द्रवायवः। ऐन्द्रवायवः सह। ऐन्द्रवायव इत्यैन्द्र—वायवः। सह गृह्यते। गृह्यते ताम्। तामिन्द्रः। इन्द्रो मच्छतः। मच्छतोऽवक्रम्य। अवक्रम्य व्याकरोत्। अवक्रम्येत्यव—क्रम्य। व्याकरोत् तस्मात्। व्याकरोदिति वि—आकरोत्। तस्मादियम्। इयवँव्याकृता। व्याकृता वाक्। व्याकृतेति वि—आकृता। वागुद्यते। उद्यते तस्मात्। तस्माथ् सकृत्। सकृदिन्द्राय। इन्द्राय मच्छतः। मच्छतो गृह्यते। गृह्यते द्विः। द्विर् वायवे। वायवे द्वौ। द्वौ हि। हि सः। स वरौ। वराववृणीत। अवृणीतेत्यवृणीत ॥ ॥ [३३] ॥

(स्वदय सोमाः सहा षाविंशतिश्च)

॥ ७ ॥

मित्रम् देवाः । देवा अब्रुवन्न । अब्रुवन्थ सोमम् । सोमं राजानम् । राजानं हनाम । हनामेति । इति सः । सोऽब्रवीत् । अब्रवीन् न । नाहम् । अहं सर्वस्य । सर्वस्य वै । वा अहम् । अहम् मित्रम् । मित्रमस्मि । अस्मीति । इति तम् । तमब्रुवन्न । अब्रुवन् हनाम । हनामैव । एवेति । इति सः । सोऽब्रवीत् । अब्रवीद् वरम् । वरं वृणौ । वृणौ पर्यसा । पर्यसैव । एव मे । मे सोमम् । सोमं श्रीणान् । श्रीणानिति । इति तस्मात् । तस्मान् मैत्रावरुणम् । मैत्रावरुणम् पर्यसा । मैत्रावरुणमिति मैत्रा—वरुणम् । पर्यसा श्रीणन्ति । श्रीणन्ति तस्मात् । तस्मात् पशवः । पशवोऽप । अपाक्रामन्न । अक्रामन् मित्रः । मित्रः सन्न । सन् क्रूरम् । क्रूरमकः । अकरिति । इति क्रूरम् । क्रूरमिव । इव खलु । खलु वै । वा एषः । एष करोति । ॥ [३४] ॥ करोति यः । यः सोमेन । सोमेन यजते । यजते तस्मात् । तस्मात् पशवः । पशवोऽप । अप क्रामन्ति । क्रामन्ति यत् । यन् मैत्रावरुणम् । मैत्रावरुणम् पर्यसा । मैत्रावरुणमिति मैत्रा—वरुणम् । पर्यसा श्रीणाति । श्रीणाति पशुभिः । पशुभिरेव । पशुभिरिति पशु—भिः । एव तत् । तन् मित्रम् । मित्रं समर्द्धयति । समर्द्धयति पशुभिः । समर्द्धयतीति सम्—अर्द्धयति । पशुभिर्यजमानम् । पशुभिरिति पशु—भिः । यजमानम् पुरा । पुरा खलु । खलु वाव । वावैवम् । एवम् मित्रः । मित्रोऽवेत् । अवेदप । अप मत् । मत् क्रूरम् । क्रूरम् चक्रुषः । चक्रुषः पशवः । पशवः क्रमिष्यन्ति । क्रमिष्यन्तीति । इति तस्मात् । तस्मादेवम् । एवमवृणीत । अवृणीत वरुणम् । वरुणम् देवाः । देवा अब्रुवन्न । अब्रुवन् त्वया । त्वयाऽशभुवा । अशभुवा सोमम् । अशभुवेत्यश—भुवा । सोमं राजानम् । राजानं हनाम । हनामेति । इति सः । सोऽब्रवीत् । अब्रवीद् वरम् । वरं वृणौ । वृणौ मह्यम् । मह्यम् च । चैव । ॥ [३५] ॥ एवैषः । एष मित्राय । मित्राय च । च सह । सह गृह्यातै । गृह्याता इति । इति तस्मात् । तस्मान् मैत्रावरुणः । मैत्रावरुणः सह । मैत्रावरुण इति मैत्रा—वरुणः । सह गृह्यते । गृह्यते तस्मात् । तस्माद् राज्ञा । राज्ञा राजानम् । राजानमशभुवा । अशभुवा घ्नन्ति । अशभुवेत्यश—भुवा । घ्नन्ति वैश्येन । वैश्येन वैश्यम् । वैश्यं शूदेण । शूदेण शूद्रम् । शूद्रम् न । न वै । वा इदम् । इदम् दिवा । दिवा न । न नक्तम् । नक्तमासीत् । आसीदव्यावृत्तम् । अव्यावृत्तम् ते । अव्यावृत्तमित्यवि—आवृत्तम् । ते देवाः । देवा मित्रावरुणौ । मित्रावरुणावब्रुवन्न । मित्रा-

वरुणाविति मित्रा—वरुणौ। अब्रुवन्निदम्। इदम् नः। नो वि। वि वासयतम्। वासयतमिति।
 इति तौ। तावब्रूताम्। अब्रूताव्वरम्। वरव्वृणावहै। वृणावहा एकः। एक एव। एवावत्। आवत्
 पूर्वः। पूर्वो ग्रहः। ग्रहो गृह्यातै। गृह्याता इति। इति तस्मात्। तस्मादैन्द्रवायवः। ऐन्द्रवायवः
 पूर्वः। ऐन्द्रवायव इत्यैन्द्र—वायवः। पूर्वो मैत्रावरुणात्। मैत्रावरुणाद् गृह्यते। मैत्रावरुणादिति
 मैत्रा—वरुणात्। गृह्यते प्राणापानौ। प्राणापानौ हि। प्राणापानाविति प्राण—अपानौ। ह्येतौ।
 एतौ यत्। यदुपाश्वन्तर्यामौ। उपाश्वन्तर्यामौ मित्रः। उपाश्वन्तर्यामावित्युपाश्व—अन्त-
 र्यामौ। मित्रोऽहः। अहरजनयत्। अजनयद् वरुणः। वरुणो रात्रिम्। रात्रिम् ततः। ततो वै।
 वा इदम्। इदव्वि। व्यौच्छत्। औच्छद् यत्। यन् मैत्रावरुणः। मैत्रावरुणो गृह्यते। मैत्रावरुण
 इति मैत्रा—वरुणः। गृह्यते व्युष्ट्यै। व्युष्ट्या इति वि—उष्ट्यै॥ ॥ [३६] ॥

(एष चैन्द्रवायवो द्वाविंशतिश्च)

॥ ८ ॥

★

यज्ञस्य शिरः। शिरोऽच्छिद्यत। अच्छिद्यत् ते। ते देवाः। देवा अश्विनौ। अश्विनाव-
 ब्रुवन्। अब्रुवन् भिषजौ। भिषजौ वै। वै स्थः। स्थ इदम्। इदय्यज्ञस्य। यज्ञस्य शिरः।
 शिरः प्रति। प्रति धत्तम्। धत्तमिति। इति तौ। तावब्रूताम्। अब्रूताव्वरम्। वरव्वृणावहै।
 वृणावहै ग्रहः। ग्रह एव। एव नौ। नावत्र। अत्रापि। अपि गृह्यताम्। गृह्यतामिति। इति
 ताभ्याम्। ताभ्यामेतम्। एतमाश्विनम्। आश्विनमगृह्णन्। अगृह्णन् ततः। ततो वै। वै तौ।
 तौ यज्ञस्य। यज्ञस्य शिरः। शिरः प्रति। प्रत्यधत्ताम्। अधत्ताय्यत्। यदाश्विनः। आश्विनो
 गृह्यते। गृह्यते यज्ञस्य। यज्ञस्य निष्कृत्यै। निष्कृत्यै तौ। निष्कृत्या इति निः—कृत्यै। तौ देवाः।
 देवा अब्रुवन्। अब्रुवन्नपूतौ। अपूतौ वै। वा इमौ। इमौ मनुष्यचरौ। मनुष्यचरौ भिषजौ।
 मनुष्यचराविति मनुष्य—चरौ॥ [३७] ॥ भिषजाविति। इति तस्मात्। तस्माद् ब्राह्मणेन।
 ब्राह्मणेन भेषजम्। भेषजम् न। न कार्यम्। कार्यमपूतः। अपूतो हि। ह्येषः। एषोऽमेद्ध्यः।
 अमेद्ध्यो यः। यो भिषक्। भिषक् तौ। तौ बहिष्पवमानेन। बहिष्पमानेन पवयित्वा। बहि-
 ष्पवमानेनेति बहिः—पवमानेन। पवयित्वा ताभ्याम्। ताभ्यामेतम्। एतमाश्विनम्। आश्विन-
 मगृह्णन्। अगृह्णन् तस्मात्। तस्माद् बहिष्पवमाने। बहिष्पवमाने स्तुते। बहिष्पवमान इति

बहिः—पवमाने। स्तुत आश्विनः। आश्विनो गृह्यते। गृह्यते तस्मात्। तस्मादेवम्। एवविदुषा। विदुषा बहिष्पवमानः। बहिष्पवमान उपसद्यः। बहिष्पवमान इति बहिः—पवमानः। उपसद्यः पवित्रम्। उपसद्य इत्युप—सद्यः। पवित्रवै। वै बहिष्पवमानः। बहिष्पवमान आत्मानम्। बहिष्पवमान इति बहिः—पवमानः। आत्मानमेव। एव पवयते। पवयते तयोः। तयोस्त्रेधा। त्रेधा भैषज्यम्। भैषज्यवै। वि नि। न्यदधुः। अदधुरग्नौ। अग्नौ तृतीयम्। तृतीयमप्सु। अप्सु तृतीयम्। अप्स्वित्यप्—सु। तृतीयम् ब्राह्मणे। ब्राह्मणे तृतीयम्। तृतीयम् तस्मात्। तस्मादुदपात्रम्। उदपात्रमुपनिधाय। उदपात्रमित्युद—पात्रम्। ॥ [३८] ॥ उपनिधाय ब्राह्मणम्। उपनिधायेत्युप—निधाय। ब्राह्मणम् द्रिषिणतः। द्रिषिणतो निषद्य। निषद्य भेषजम्। निषाद्येति नि—साद्य। भेषजम् कुर्यात्। कुर्याद् यावत्। यावदेव। एव भेषजम्। भेषजम् तेन। तेन करोति। करोति समर्द्धुकम्। समर्द्धुकमस्य। समर्द्धुकमिति सम्—अर्द्धुकम्। अस्य कृतम्। कृतम् भवति। भवति ब्रह्मवादिनः। ब्रह्मवादिनो वदन्ति। ब्रह्मवादिन इति ब्रह्म—वादिनः। वदन्ति कस्मात्। कस्मात् सत्यात्। सत्यादेकपात्राः। एकपात्रा द्विदेवत्याः। एकपात्रा इत्येक—पात्राः। द्विदेवत्या गृह्यन्ते। द्विदेवत्या इति द्वि—देवत्याः। गृह्यन्ते द्विपात्राः। द्विपात्रा ह्यन्ते। द्विपात्रा इति द्वि—पात्राः। ह्यन्ते इति। इति यत्। यदेकपात्राः। एकपात्रा गृह्यन्ते। एकपात्रा इत्येक—पात्राः। गृह्यन्ते तस्मात्। तस्मादेकः। एकोऽन्तरतः। अन्तरतः प्राणः। प्राणो द्विपात्राः। प्राण इति प्र—अनः। द्विपात्रा ह्यन्ते। द्विपात्रा इति द्वि—पात्राः। ह्यन्ते तस्मात्। तस्माद् द्वौ द्वौ। द्वौ द्वौ बहिष्ठात्। द्वौ द्वौ विति द्वौ—द्वौ। बहिष्ठात् प्राणाः। प्राणाः प्राणाः। प्राणा इति प्र—अनाः। प्राणा वै। प्राणा इति प्र—अनाः। वा एते। एते यत्। यद् द्विदेवत्याः। द्विदेवत्याः पशवः। द्विदेवत्या इति द्वि—देवत्याः। पशव इडा। इडा यत्। यदिडाम्। इडाम् पूर्वाम्। पूर्वाम् द्विदेवत्येभ्यः। द्विदेवत्येभ्य उपह्वयेत। द्विदेवत्येभ्य इति द्वि—देवत्येभ्यः। उपह्वयेत पशुभिः। उपह्वयेतेत्युप—ह्वयेत। ॥ [३९] ॥ पशुभिः प्राणान्। पशुभिरिति पशु—भिः। प्राणानन्तः। प्राणानिति प्र—अनान्। अन्तर् दधीत। दधीत प्रमायुकः। प्रमायुकः स्यात्। प्रमायुक इति प्र—मायुकः। स्याद् द्विदेवत्यान्। द्विदेवत्यान् भर्षयित्वा। द्विदेवत्यानिति द्वि—देवत्यान्। भर्षयित्वेडाम्। इडामुप। उप ह्वयते। ह्वयते प्राणान्। प्राणानेव। प्राणानिति प्र—अनान्। एवात्मन्।

आत्मन् धित्वा । धित्वा पशून् । पशून् । उप ह्यते । ह्यते वाक् । वाग् वै । वा ऐन्द्रवायवः ।
 ऐन्द्रवायवश्चरुषुः । ऐन्द्रवायव इत्यैन्द्र—वायवः । चरुषुर् मैत्रावरुणः । मैत्रावरुणः श्रोत्रम् ।
 मैत्रावरुण इति मैत्रा—वरुणः । श्रोत्रमाश्विनः । आश्विनः पुरस्तात् । पुरस्तादैन्द्रवायवम् । ऐन्द्र-
 वायवम् भर्षयति । ऐन्द्रवायवमित्यैन्द्र—वायवम् । भर्षयति तस्मात् । तस्मात् पुरस्तात् ।
 पुरस्ताद् वाचा । वाचा वदति । वदति पुरस्तात् । पुरस्तान् मैत्रावरुणम् । मैत्रावरुणम् तस्मात् ।
 मैत्रावरुणमिति मैत्रा—वरुणम् । तस्मात् पुरस्तात् । पुरस्ताच्च चरुषुषा । चरुषुषा पश्यति ।
 पश्यति सर्वतः । सर्वतः परिहारम् । परिहारमाश्विनम् । परिहारमिति परि—हारम् । आश्विनम्
 तस्मात् । तस्मात् सर्वतः । सर्वतः श्रोत्रेण । श्रोत्रेण शृणोति । शृणोति प्राणाः । प्राणा वै । प्राणा
 इति प्र—अनाः । वा एते । एते यत् । यद् द्विदेवत्याः । द्विदेवत्या अरिक्तानि । द्विदेवत्या इति द्वि-
 देवत्याः । ॥ [४०] ॥ अरिक्तानि पात्राणि । पात्राणि सादयति । सादयति तस्मात् । तस्माद-
 रिक्ताः । अरिक्ता अन्तरतः । अन्तरतः प्राणाः । प्राण यतः । प्राणा इति प्र—अनाः । यतः खलु ।
 खलु वै । वै यज्ञस्य । यज्ञस्य विततस्य । विततस्य न । विततस्येति वि—ततस्य । न क्रियते ।
 क्रियते तत् । तदनु । अनु यज्ञम् । यज्ञश्च ररुषाश्चसि । ररुषाङ्गस्यव । अव चरन्ति । चरन्ति यत् ।
 यदरिक्तानि । अरिक्तानि पात्राणि । पात्राणि सादयति । सादयति क्रियमाणम् । क्रियमाणमेव ।
 एव तत् । तद् यज्ञस्य । यज्ञस्य शये । शये ररुषसाम् । ररुषसामनन्ववचाराय । अनन्ववचाराय
 दर्विणस्य । अनन्ववचारायेत्यननु—अवचाराय । दर्विणस्य हविर्द्धानस्य । हविर्द्धानस्योत्त-
 रस्याम् । हविर्द्धानस्येति हविः—धानस्य । उत्तरस्याव्वर्तन्याम् । उत्तरस्यामित्युत्—तरस्याम् ।
 वर्तन्याश्च सादयति । सादयति वाचि । वाच्येव । एव वाचम् । वाचम् दधाति । दधात्या । आ तृती-
 यसवनात् । तृतीयसवनात् परि । तृतीयसवनादिति तृतीय—सवनात् । परि शोरे । शोरे यज्ञस्य ।
 यज्ञस्य सन्तत्यै । सन्तत्या इति सम्—तत्यै ॥ [४१] ॥

(मनुष्यचरा वृद्धपात्र मुपह्वयेत द्विदेवत्याः षड्वारिश्शच्च)

॥ ९ ॥

★

बृहस्पतिर् देवानाम् । देवानाम् पुरोहितः । पुरोहित आसीत् । पुरोहित इति पुरः—
 हितः । आसीच्छण्डामर्कौ । शण्डामर्कावसुराणाम् । शण्डामर्काविति शण्डा—मर्कौ । असु-

राणाम् ब्रह्मण्वन्तः । ब्रह्मण्वन्तो देवाः । ब्रह्मण्वन्त इति ब्रह्मण्ण्वन्तः । देवा आसन्न । आसन्न
 ब्रह्मण्वन्तः । ब्रह्मण्वन्तोऽसुराः । ब्रह्मण्वन्त इति ब्रह्मण्ण्वन्तः । असुरास्ते । तेऽन्यः ।
 अन्योऽन्यम् । अन्यम् न । नाशक्नुवन्न । अशक्नुवन्नभिर्भवितुम् । अभिर्भवितुम् ते । अभि-
 भवितुमित्यभिर्भवितुम् । ते देवाः । देवाः शण्डामर्कौ । शण्डामर्कावुप । शण्डामर्काविति
 शण्डा—मर्कौ । उपामन्त्रयन्त । अमन्त्रयन्त तौ । तावब्रूताम् । अब्रूताव्वरम् । वरव्वृणावहै ।
 वृणावहै ग्रहौ । ग्रहावेव । एव नौ । नावत्र । अत्रापि । अपि गृह्येताम् । गृह्येतामिति । इति
 ताभ्याम् । ताभ्यामेतौ । एतौ शुक्रामन्थिनौ । शुक्रामन्थिनावगृह्णन् । शुक्रामन्थिनाविति शुक्रा—
 मन्थिनौ । अगृह्णन् ततः । ततो देवाः । देवा अभवन्न । अभवन् परा । पराऽसुराः । असुरा
 यस्य । यस्यैवम् । एवव्विदुषः । विदुषः शुक्रामन्थिनौ । शुक्रामन्थिनौ गृह्येते । शुक्रामन्थिना-
 विति शुक्रा—मन्थिनौ । गृह्येते भवति । गृह्येते इति गृह्येते । भवत्यात्मना । आत्मना परा ।
 पराऽस्य । ॥ [४२] ॥ अस्य भ्रातृव्यः । भ्रातृव्यो भवति । भवति तौ । तौ देवाः । देवा अप-
 नुद्य । अपनुद्यात्मने । अपनुद्येत्यप—नुद्य । आत्मन इन्द्राय । इन्द्रायजुहवुः । अजुहवुरपनुत्तौ ।
 अपनुत्तौ शण्डामर्कौ । अपनुत्तावित्यप—नुत्तौ । शण्डामर्कौ सह । शण्डामर्काविति शण्डा—
 मर्कौ । सहामुना । अमुनेति । इति ब्रूयात् । ब्रूयाद् यम् । यम् द्विष्यात् । द्विष्याद् यम् । यमेव ।
 एव द्वेष्टि । द्वेष्टि तेन । तेनैनौ । एनौ सह । सहाप । अप नुदते । नुदते सः । स प्रथमः । प्रथमः
 सङ्कृतिः । सङ्कृतिर् विश्वकर्मा । सङ्कृतिरिति सम्—कृतिः । विश्वकर्मेति । विश्वकर्मेति
 विश्व—कर्मा । इत्येव । एवैनौ । एनावात्मने । आत्मन इन्द्राय । इन्द्रायजुहवुः । अजुहवुरिन्द्रः ।
 इन्द्रो हि । ह्येतानि । एतानि रूपाणि । रूपाणि करिंक्रत् । करिंक्रदचरत् । अचरदसौ । असौ
 वै । वा आदित्यः । आदित्यः शुक्रः । शुक्रश्चन्द्रमा । चन्द्रमा मन्थी । मन्थ्यपिगृह्य । अपि-
 गृह्य प्राञ्चौ । अपिगृह्येत्यपि—गृह्य । प्राञ्चौ निः । निष्क्रामतः । ॥ [४३] ॥ क्रामतस्तस्मात् ।
 तस्मात् प्राञ्चौ । प्राञ्चौ यन्तौ । यन्तौ न । न पश्यन्ति । पश्यन्ति प्रत्यञ्चौ । प्रत्यञ्चावावृत्य ।
 आवृत्य जुहुतः । आवृत्येत्या—वृत्य । जुहुतस्तस्मात् । तस्मात् प्रत्यञ्चौ । प्रत्यञ्चौ यन्तौ । यन्तौ
 पश्यन्ति । पश्यन्ति चरव्वुषी । चरव्वुषी वै । चरव्वुषी इति चरव्वुषी । वा एते । एते यज्ञस्य ।
 एते इत्येते । यज्ञस्य यत् । यच्छुक्रामन्थिनौ । शुक्रामन्थिनौ नासिका । शुक्रामन्थिनाविति

शुक्रा—मन्थिनौ॑। नासिकोत्तरवेदिः। उत्तरवेदिरभितः। उत्तरवेदिरित्युत्तर—वेदिः। अभितः
 परिक्रम्य। परिक्रम्य जुहतः। परिक्रम्येति परि—क्रम्य। जुहुतस्तस्मात्। तस्मादभितः। अभितो
 नासिकाम्। नासिकाम् चख्षुषी। चख्षुषी तस्मात्। चख्षुषी इति चख्षुषी। तस्मान् नासि-
 कया। नासिकया चख्षुषी। चख्षुषी विधृते। चख्षुषी इति चख्षुषी। विधृते सर्वतः। विधृते
 इति वि—धृते। सर्वतः परि। परि क्रामतः। क्रामतो रख्षसाम्। रख्षसामपहत्यै। अपहत्यै
 देवाः। अपहत्या इत्यप—हत्यै। देवा वै। वै याः। याः प्राचीः। प्राचीराहुतीः। आहुतीरजुहवुः।
 आहुतीरित्या—हुतीः। अजुहवुर् ये। ये पुरस्तात्। पुरस्तादसुराः। असुरा आसन्न। आसन्
 तान्। ताङ्स्ताभिः। ताभिः प्र। प्राणुदन्त। ॥ [४४] ॥ अनुदन्त याः। याः प्रतीचीः। प्रतीचीर्
 ये। ये पश्चात्। पश्चादसुराः। असुरा आसन्न। आसन् तान्। ताङ्स्ताभिः। ताभिरप। अपा-
 नु-
 दन्त। अनुदन्त प्राचीः। प्राचीरन्याः। अन्या आहुतयः। आहुतयो हूयन्ते। आहुतय इत्या-
 हुतयः। हूयन्ते प्रत्यञ्चौ। प्रत्यञ्चौ शुक्रामन्थिनौ। शुक्रामन्थिनौ पश्चात्। शुक्रामन्थिनाविति
 शुक्रा—मन्थिनौ। पश्चाच् च। चैव। एव पुरस्तात्। पुरस्ताच् च। च यजमानः। यजमानो
 भ्रातृव्यान्। भ्रातृव्यान् प्र। प्र णुदते। नुदते तस्मात्। तस्मात् पराचीः। पराचीः प्रजाः। प्रजाः
 प्र। प्रजा इति प्र—जाः। प्र वीयन्ते। वीयन्ते प्रतीचीः। प्रतीचीर् जायन्ते। जायन्ते शुक्राम-
 न्थिनौ। शुक्रामन्थिनौ वै। शुक्रामन्थिनाविति शुक्रा—मन्थिनौ। वा अनु। अनु प्रजाः। प्रजाः
 प्र। प्रजा इति प्र—जाः। प्र जायन्ते। जायन्तेऽत्रीः। अत्रीश्च। चाद्याः। आद्याश्च। च सुवीराः।
 सुवीराः प्रजाः। सुवीरा इति सु—वीराः। प्रजाः प्रजनयन्। प्रजा इति प्र—जाः। प्रजनयन् परि।
 प्रजनयन्निति प्र—जनयन्। परीहि। इहि शुक्रः। शुक्रः शुक्रशौचिषा। शुक्रशौचिषा सुप्रजाः।
 शुक्रशौचिषेति शुक्र—शौचिषा। ॥ [४५] ॥ सुप्रजाः प्रजाः। सुप्रजा इति सु—प्रजाः। प्रजाः
 प्रजनयन्। प्रजा इति प्र—जाः। प्रजनयन् परि। प्रजनयन्निति प्र—जनयन्। परीहि। इहि
 मन्थी। मन्थी मन्थिशौचिषा। मन्थिशौचिषेति। मन्थिशौचिषेति मन्थि—शौचिषा। इत्याह।
 आहैताः। एता वै। वै सुवीराः। सुवीरा याः। सुवीरा इति सु—वीराः। या अत्रीः। अत्रीरेताः।
 एताः सुप्रजाः। सुप्रजा याः। सुप्रजा इति सु—प्रजाः। या आद्याः। आद्या यः। य एवम्।
 एवँवेद। वेदात्री। अत्र्यस्य। अस्य प्रजा। प्रजा जायते। प्रजेति प्र—जा। जायते न। नाद्या।

आद्या॑ प्रजापतेः । प्रजापतेरखि॑ । प्रजापतेरिति॑ प्रजा—पतेः । अख्य॑श्चयत् । अश्चय॑त् तत् । तत् परा॑ । पराऽपतत् । अपत॑त् तत् । तद् विकङ्क॑तम् । विकङ्क॑तम् प्र । विकङ्क॑तमिति॑ वि—
कङ्क॑तम् । प्रावि॑शत् । अवि॑शत् तत् । तद् विकङ्क॑ते । विकङ्क॑ते न । विकङ्क॑त इति॑ वि—
कङ्क॑ते । नार॑मत । अर॑मत तत् । तद् यव॑म् । यव॑म् प्र । प्रावि॑शत् । अवि॑शत् तत् । तद् यवे॑ ।
यवेऽर॑मत । अर॑मत तत् । तद् यव॑स्य । यव॑स्य यव॒त्वम् ॥ [४६] ॥ यव॑त्वय्य॑त् । यव॑त्वमिति॑
यव—त्वम् । यद् वैकङ्क॑तम् । वैकङ्क॑तम् मन्थि॑पात्रम् । मन्थि॑पात्रम् भव॑ति । मन्थि॑पात्रमिति॑
मन्थि—पात्रम् । भव॑ति सक्तु॑भिः । सक्तु॑भिः श्रीणा॑ति । सक्तु॑भिरिति॑ सक्तु—भिः । श्रीणा॑ति प्रजा—
पतेः । प्रजापतेरे॒व । प्रजापतेरिति॑ प्रजा—पतेः । ए॒व तत् । तच्च॑ चखुः । चखुः॑ सम् । सम्
भर॑ति । भर॑ति ब्रह्म॑वादि॒नः । ब्रह्म॑वादि॒नो वद॑न्ति । ब्रह्म॑वादि॒न इति॑ ब्रह्म—वादि॒नः । वद॑न्ति
कस्मा॑त् । कस्मा॑त् सत्या॑त् । सत्या॑न् मन्थि॑पात्रम् । मन्थि॑पात्रं॑ सदः । मन्थि॑पात्रमिति॑ मन्थि—
पात्रम् । सदो॑ न । नाश्नु॑ते । अश्नु॑त इति॑ । इत्या॑र्तपात्रम् । आ॑र्तपात्रं॑ हि । आ॑र्तपात्रमि॒त्यार्त—
पात्रम् । हीति॑ । इति॑ ब्रूया॑त् । ब्रूया॑द् यत् । यद॑श्नुवी॒त । अश्नु॑वी॒तान्धः । अन्धो॑ऽदध्व॑र्युः ।
अ॒दध्व॑र्युः स्या॑त् । स्या॑दा॒र्तिम् । आ॒र्तिमा॑ । आच्छे॑त् । ऋ॒च्छेत् तस्मा॑त् । तस्मा॑न् न । नाश्नु॑ते ।
अश्नु॑त इत्य॑श्नुते ॥ [४७] ॥

(आत्मना परा नि ष्च शुक्रशौचिषा यवस्य सप्तत्रिंशच्च)

॥ १० ॥

★

दे॒वा वै । वै यत् । यद् य॒ज्ञे । य॒ज्ञेऽकुर्व॑त । अकुर्व॑त तत् । तदसु॑राः । असु॑रा अकुर्व॑त ।
अकुर्व॑त ते । ते दे॒वाः । दे॒वा आ॑ग्रय॒णाग्रा॑न् । आ॑ग्रय॒णाग्रा॑न् ग्रहा॑न् । आ॑ग्रय॒णाग्रानि॑त्याग्र—
यण—अ॒ग्रा॑न् । ग्रहा॑नपश्य॑न् । अप॑श्यन् तान् । तान॑गृह्ण॑त । अ॒गृह्ण॑त ततः । ततो॑ वै । वै ते ।
तेऽग्र॑म् । अग्र॑म् परि॑ । पर्या॑यन् । आ॒यन् य॒स्य । य॒स्यैव॑म् । ए॒व वि॒दुषः॑ । वि॒दुष आ॑ग्रय॒णाग्राः॑ ।
आ॑ग्रय॒णाग्रा॑ ग्रहाः॑ । आ॑ग्रय॒णाग्रा॑ इत्या॑ग्रयण—अ॒ग्राः । गृहा॑ गृह्ण॑न्ते । गृह्ण॑न्तेऽग्र॑म् । अग्र॑मे॒व ।
ए॒व संमा॑नाना॑म् । संमा॑नाना॑म् परि॑ । पर्या॑ति । ए॒ति रु॒ग्णव॑त्या । रु॒ग्णव॑त्यर्चा । रु॒ग्णव॑त्येति॑
रु॒ग्ण—व॑त्या । ऋ॒चा भ्रातृ॑व्यवतः । भ्रातृ॑व्यवतो गृह्णी॑यात् । भ्रातृ॑व्यव॒त इति॑ भ्रातृ॑व्य—व॒तः ।
गृह्णी॑याद् भ्रातृ॑व्यस्य । भ्रातृ॑व्यस्यै॒व । ए॒व रु॒त्तवा॑ । रु॒त्तवा॑ऽग्र॑म् । अग्र॑ं॒ समा॑नाना॑म् । समा॑-

नानाम् परि। पर्येति। एति ये। ये देवाः। देवा दिवि। दिव्येकादश। एकादश स्थ। स्थेति।
 इत्याह। आहैतावतीः। ॥ [४८] ॥ एतावतीर् वै। वै देवताः। देवतास्ताभ्यः। ताभ्य एव।
 एवैनम्। एन५ सर्वाभ्यः। सर्वाभ्यो गृह्णाति। गृह्णात्येषः। एष ते। ते योनिः। योनिर् विश्वेभ्यः।
 विश्वेभ्यस्त्वा। त्वा देवेभ्यः। देवेभ्य इति। इत्याह। आह वैश्वदेवः। वैश्वदेवो हि। वैश्वदेव इति
 वैश्व—देवः। ह्येषः। एष देवतया। देवतया वाक्। वाग् वै। वै देवेभ्यः। देवेभ्योऽप। अपा-
 क्रामत्। अक्रामद् यज्ञाय। यज्ञयातिष्ठमाना। अतिष्ठमाना ते। ते देवाः। देवा वाचि। वाच्य-
 पक्रान्तायाम्। अपक्रान्तायाम् तूष्णीम्। अपक्रान्तायामित्यप—क्रान्तायाम्। तूष्णीम् ग्रहान्।
 गृहान्गृह्णात। अगृह्णात सा। साऽमन्यत। अमन्यत वाक्। वागन्तः। अन्तर् यन्ति। यन्ति वै।
 वै मा। मेति। इति सा। साऽऽग्रयणम्। आग्रयणम् प्रति। प्रत्या। आऽगच्छत्। अगच्छत्
 तत्। तदाग्रयणस्य। आग्रयणस्याग्रयणत्वम्। आग्रयणत्वम् तस्मात्। आग्रयणत्वमित्याग्र-
 यण—त्वम्। ॥ [४९] ॥ तस्मादाग्रयणे। आग्रयणे वाक्। वाग् वि। वि सृज्यते। सृज्यते यत्।
 यत् तूष्णीम्। तूष्णीम् पूर्वे। पूर्वे ग्रहाः। ग्रहा गृह्यन्ते। गृह्यन्ते यथा। यथा थसारी। थसारीयति।
 इयति मे। म आखः। आख इयति। इयति न। नाप। अप राथस्यामि। राथस्यामीति। इत्युपा-
 वसृजति। उपावसृजत्येवम्। उपावसृजतीत्युप—अवसृजति। एवमेव। एव तत्। तददध्वर्युः।
 अदध्वर्युराग्रयणम्। आग्रयणम् गृहीत्वा। गृहीत्वा यज्ञम्। यज्ञमारभ्य। आरभ्य वाचम्। आर-
 भ्येत्या—रभ्य। वाचव्वि। वि सृजते। सृजते त्रिः। त्रिर्हिम्। हिम् करोति। करोत्युद्गातृन्।
 उद्गातृनेव। उद्गातृनित्युत्—गातृन्। एव तत्। तद् वृणीते। वृणीते प्रजापतिः। प्रजापतिर्
 वै। प्रजापतिरिति प्रजा—पतिः। वा एषः। एष यत्। यदाग्रयणः। आग्रयणो यत्। यदाग्रयणम्।
 आग्रयणम् गृहीत्वा। गृहीत्वा हिङ्करोति। हिङ्करोति प्रजापतिः। हिङ्करोतीति हिम्—
 करोति। प्रजापतिरेव। प्रजापतिरिति प्रजा—पतिः। एव तत्। ॥ [५०] ॥ तत् प्रजाः। प्रजा
 अभि। प्रजा इति प्र—जाः। अभि जिघ्रति। जिघ्रति तस्मात्। तस्माद् वथ्सम्। वथ्सम् जातम्।
 जातम् गौः। गौरभि। अभि जिघ्रति। जिघ्रत्यात्मा। आत्मा वै। वा एषः। एष यज्ञस्य। यज्ञस्य
 यत्। यदाग्रयणः। आग्रयणः सर्वनेसवने। सर्वनेसवनेऽभि। सर्वनेसवन इति सर्वने—सवने।
 अभि गृह्णाति। गृह्णात्यात्मन्। आत्मन्नेव। एव यज्ञम्। यज्ञ५ सम्। सम् तनोति। तनोत्युप-

रि॒ष्टात् । उ॒परि॒ष्टा॒दा । आ न॑यति । न॒यति॒ रेतेः॑ । रेते॑ ए॒व । ए॒व तत् । तद् द॑धाति । द॒धात्य॒धस्ता॑त् ।
 अ॒धस्ता॒दुप॑ । उप॑ गृह्णाति । गृह्णा॒ति प्र॑ । प्र ज॑नयति । ज॒नय॒त्येव॑ । ए॒व तत् । तद् ब्र॑ह्मवा॒दिनः॑ ।
 ब्र॒ह्मवा॒दिनो॑ वदन्ति । ब्र॒ह्मवा॒दिन॒ इति॑ ब्रह्म—वा॒दिनः॑ । व॒दन्ति॒ कस्मा॑त् । कस्मा॑थ स॒त्यात् ।
 स॒त्याद् गा॑यत्री । गा॒यत्री क॑निष्ठा । क॒निष्ठा छ॑न्द॒साम् । छ॒न्दसा॑ स॒ती । स॒ती सर्वा॑णि । सर्वा॑णि
 स॒र्वना॑नि । स॒र्वना॑नि वहति । व॒हती॑ति । इत्ये॒षः । ए॒ष वै । वै गा॑यत्रि॒यै । गा॑यत्रि॒यै व॒थ्सः । व॒थ्सो
 यत् । यदा॑ग्र॒यणः॑ । आ॒ग्र॒यण॑स्तम् । तमे॒व । ए॒व तत् । तद॑भिनि॒वर्त॑म् । अ॒भिनि॒वर्त॑स॒ सर्वा॑णि ।
 अ॒भिनि॒वर्त॑मित्य॒भि—नि॒वर्त॑म् । सर्वा॑णि स॒र्वना॑नि । स॒र्वना॑नि वहति । व॒हति॒ तस्मा॑त् । तस्मा॑द्
 व॒थ्सम् । व॒थ्सम॑पाकृतम् । अ॒पाकृ॑तम् गौः । अ॒पाकृ॑तमित्य॒प—आकृ॑तम् । गौर॒भि । अ॒भि नि॑ ।
 नि वर्त॑ते । वर्त॑त इति॑ वर्त॑ते ॥ ॥ [५१] ॥

(आ॒हा ऽऽग्र॒यण॑त्वम् प्र॒जाप॑तिरे॒वे ति॑ वि॒शति॑श्च)

॥ ११ ॥

★

॥ हरिः ॐ ॥

षष्ठकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः — क्रम पाठः — समाप्तः

अनुवाकाः	पञ्चशत्यः
११	५१

ॐ